

educi de cavernis suis hæretica impietas; nisi a tramite veritatis lingua catholica deviare, tolerabilius illa occultaretur, quam ista præcipitaretur; tolerabilius in suis foveis delitescerent vulpes, quam propter illas capiendas in blasphemiae foveam caderent venatores; tolerabilius perfidia Priscillianistarum veritatis velamine tegetur, quam fides catholicorum ne a Priscillianistis mentientibus laudaretur, a catholicis credentibus negaretur. Nam si propterea justa sunt, non qualicumque, sed blasphema mendacia, quia hoc animo fiunt ut occulti hæretici detegantur, poterunt isto modo, si eodem animo fiant, casta esse adulteria. Quid si enim ex numero Priscillianistarum impudicarum aliqua foemina injiciat oculum in catholicum Joseph, eique promittat prodituram se latebras eorum, si ab illo impetraverit stuprum, certumque sit eam, si ei consensum fuerit, quod pollicita est impleturam; faciendum-ne censebimus, an intelligemus nequaquam tali pretio merces ejusmodi comparandas? Cur ergo non eruimus capiendos hæreticos carne in adulterium defluente, et eruendos putamus ore in blasphemiam fornicante? Aut enim licebit utrumque pari ratione defendere, ut ideo hæc non esse dicantur injusta, quia ea facta sunt intentione qua deprehenderentur injusti: aut si sana doctrina nec propter inveniendos hæreticos vult nos cum foeminis impudicis saltem corpore non mente misceri, profecto nec propter inveniendos hæreticos vult a nobis saltem voce non mente, aut immundam hæresim prædicari, aut castam catholicam blasphemari. Quia et ipsum mentis imperium, cui debet omnis inferior motus hominis obedire, digno non carebit opprobrio, quando fit, quod fieri non oportet, seu membro, seu verbo. Quanquam etiam cum verbo fit, membro fit: quoniam lingua membrum est qua fit verbum: nec ullum factum

nostrum membro ullo paritur, nisi quod prius corde concipitur; vel potius intus cogitando et consentiendo jam partum, foras editur faciendo per membrum. Non itaque animus a facto excusatur, quando dicitur aliquid non ex animo fieri, quod tamen non fieret, nisi animus faciendum esse decerneret.

XVIII. Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat: sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione faciendæ sunt. Ea quippe opera hominum sicut causas habuerint bonas, seu malas nunc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per se ipsa peccata: sicut victum præbere pauperibus, bonum opus est, si fit causa misericordiæ cum recta fide; sicut concubitus conjugalis, quando fit causa generandi, si ea fide fiat ut signantur regenerandi. Hæc atque hujusmodi secundum suas causas opera sunt bona vel mala; quia eadem ipsa si habeant malas causas, in peccata vertuntur: velut si jactantiæ causa pauper pascitur; aut lasciviæ causa cum uxore concubitur; aut filii generantur, non ut Deo, sed ut diabolo nutriantur. Cum vero jam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemiae, vel cætera talia; quis est qui dicat causis bonis esse faciendæ, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, justa peccata sint? Quis est qui dicat, ut habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta divitibus: aut testimonia falsa vendamus, maxime si non inde innocentes læduntur, sed nocentes potius damnaturis iudicibus eruuntur? Duo enim bona fiunt hujus venditione mendacii, ut et pecunia sumatur unde inops alatur, et judex fallatur ne homo puniatur. Testamenta etiam si possumus, cur non vera supprimimus, et falsa supponimus ut hæreditates vel legata non habeant indigni, qui nihil

ex eis operantur boni; sed hi potius a quibus esurientes pascuntur, nudi vestiuntur, peregrini suscipiuntur, captivi redimuntur, ecclesiae construuntur? Cur enim non fiant illa mala propter haec bona, si propter haec bona nec illa sunt mala. Jamvero si aliquae immundae et divites foeminae videantur amatores et stupratores suos insuper ditaturae; cur non et has partes atque artes suscipiat vir misericors, quibus pro tam bona causa utatur, ut habeat unde indigentibus largiatur; nec audiat Apostolum dicentem; « Qui furabatur jam non furetur, magis autem laboret operans manibus suis bonum ut habeat unde tribuere » cui opus est ¹? » Siquidem non solum ipsum furtum, verumetiam falsum testimonium, et adulterium, et omne opus malum non erit malum, sed bonum si ea causa perpetretur, ut sit unde fiat bonum. Quis ista dicat, nisi qui res humanas omnesque conatur mores legesque subvertere. Quod enim sceleratissimum facinus, quod turpissimum flagitium, quod impiissimum sacrilegium non dicatur posse fieri recte atque juste, nec impune tantum, verumetiam gloriose, ut in eo perpetrando, non solum supplicia nulla timeantur, sed sperentur et praemia; si semel concesserimus in omnibus malis operibus hominum ideo non quid fiat, sed quare fiat esse quaerendum, ut quaecumque propter bonas causas facta inveniuntur? nec ipsa mala esse judicentur? At si justitia merito punit furem, etiam qui dixerit et ostenderit ideo se subtraxisse superflua diviti, ut praerberet necessaria pauperi; si merito punit falsarium, etiam qui se ideo testamentum alienum corrupisse docuerit, ut ille haeres esset qui facturus inde fuerat eleemosynas largas, non ille qui nullas; si merito punit adulterum, etiam qui demonstraverit misericordia se fecisse adulterium, ut per illam cum qua fecit, de

¹ Ephes. iv, 28.

morte hominem liberaret; postremo, ut ad rem de qua quaestio est propius accedamus, si merito punit eum qui foeminae alicui Priscillianistarum turpitudinis consciae, propterea se adulterino concubitu miscuit, ut ad eorum latebras perveniret: obsecro te cum dicat Apostolus: « Nec » exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato ¹; » et ideo nec manus, nec corporis genitalia, nec alia membra flagitiis exhibere debeamus, ut Priscillianistas invenire possimus, quid nos lingua, quid totum os nostrum, quid organum vocis offendit, ut haec exhibeamus arma peccato, tantoque peccato, ubi Deum nostrum, ut Priscillianistas apprehensos ab ignorantiae blasphemis eruamus, sine excusatione ignorantiae blasphememus?

XIX. Dicet aliquis: Ergo aequandus est fur quilibet ei furi qui misericordiae voluntate furatur? Quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo est quisquam bonus, quia peior est unus. Peior est enim qui concupiscendo, quam qui miserando furatur: sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto est abstinendum. Quis enim dicat esse peccandum, etiamsi aliud sit damnabile, aliud veniale peccatum? Nunc autem quaerimus, si hoc aut illud quisque fecerit, quis non peccabit, sive peccabit: non quis gravius leviusve peccabit, nam et ipsa furta levius utique puniuntur lege, quam stupra: sunt autem utraque peccata, quamvis alia leviora, alia graviora; ita ut levius habeatur furtum quod concupiscendo, quam stuprum quod subveniando committitur. In suo quippe genere aliis ejusdem generis peccatis leviora fiunt, quae bono animo videntur admitti: cum tamen et ipsa alterius generis peccatis ipso suo genere levioribus inveniantur esse graviora. Gravius est enim avaritia, quam misericordia furtum facere; itemque stuprum gravius est luxuria, quam misericor-

¹ Rom. vi, 13.

dia perpetrare: et tamen gravius est adulterare misericordia, quam furari avaritia. Neque nunc agitur quid sit levius sive gravius, sed quæ sint peccata vel non sint. Nemo enim dixerit debuisse peccari, ubi constat esse peccatum: sed debere dicimus, si ita vel ita peccatum est, ignosci vel non ignosci.

XX. Verum, quod fatendum est ita humanos animos quædam compensativa peccata perturbant, ut etiam putentur debere laudari, ac potius recte facta dicantur. Quis enim dubitet esse grande peccatum, si pater filias suas prostituat fornicationibus impiorum? Et tamen extitit causa qua hoc vir justus debere se facere existimaret, quando Sodomitæ nefario libidinis impetu hospitibus ejus irruerant. Ait enim: «Sunt mihi duæ filiæ» quæ non cognoverunt virum, producam illas ad vos, » et utimini eis quomodo placuerit vobis; tantum in viros » istos ne faciatis iniquum, propterea quia intraverunt » sub tectum tignorum meorum¹. » Quid hic dicemus? Nonne ita illud scelus quod Sodomitæ hospitibus illius viri justi facere conabantur horremus, ut quidquid fieret ne hoc fieret, arbitremur fuisse faciendum? Movet etiam maxime persona facientis, quæ merito justitiæ liberabatur a Sodomis: ut quoniam minus malum est fœminas quam viros perpeti stuprum, etiam hoc ad justitiam Justi illius pertinuisse dicatur: quod in filiabus hoc maluit fieri quam in hospitibus suis; non tantum id volens animo, verum et offerens verbo, et si illi assensi fuissent impleturus et facto. Sed si hanc peccatis aperuerimus viam; ut committamus minora ne alii majora committant; lato limite, imo nullo limite, sed convulsis et remotis omnibus terminis infinito spatio cuncta intrabunt atque regnabunt. Quando enim fuerit definitum peccandum esse

¹ Gen. XIX, 8, 9.

homini minus, ne alius peccet amplius, profecto et furtis nostris supra cavebuntur aliena, et incesta stupris; et si qua impietas visa fuerit etiam pejor incestis, incesta quoque facienda dicentur a nobis, si eo modo agi poterint, ut illa impietas non committatur ab aliis: et in singulis quibusque generibus peccatorum, et furta pro furtis, et supra pro stupris, et incesta pro incestis, et sacrilegia pro sacrilegiis facienda putabuntur: nostra pro alienis, non solum minora pro majoribus, verumetiam si ad ipsa summa et pessima veniatur, pauciora pro pluribus; si se ita rerum verset incursus, ut aliter alii non se abstineant a peccatis, nisi minus aliquanto, sed tamen peccantibus nobis; ita ut omnino ubi dixerit inimicus qui habuerit hujusmodi potestatem: Nisi tu sceleratus fueris, ego sceleratior ero, aut nisi tu hoc scelus feceris, ego talia plura faciam; scelus nobis videamur admittere, si velimus ab scelere temperare. Hoc sapere quid est, nisi desipere, vel potius insanire? A mea quippe iniquitate, non ab aliena, sive in me, sive in alios perpetrata, mihi est cavenda damnatio. «Anima enim quæ» peccaverit, ipsa morietur². »

XXI. Si ergo peccare, ne gravius vel in nos vel in quoslibet alii peccent, procul dubio non debemus; considerandum est in eo quod fecit Loth, utrum exemplum sit quod imitari, an potius quod vitare debeamus. Magis enim videtur intuendum et notandum, cum tam horrendum malum ex impietate flagitiosissima Sodomitarum suis impenderet hospitibus, quod cuperet depellere, nec valeret, sic etiam Justi animum potuisse turbari, ut vellet facere quod non humani timoris nebulosa tempestas, sed divini juris tranquilla serenitas, si consulatur a nobis, faciendum non esse clamabit; et jubebit potius ut sic

¹ Forte iniquus. — ² Ezech. XVIII, 4.

nostra peccata caveamus, ne ullorum prorsus alienorum peccatorum timore peccemus. Aliena quippe ille vir justus timendo peccata, quæ nisi consentientes inquinare non possunt, perturbatus non attendit suum, quo voluit subdere filias libidinibus impiorum. Hæc quando in Scripturis sanctis legimus, non ideo quia facta credimus etiam facienda credamus; ne violemus præcepta, dum passim sectamur exempla. An vero quia juravit David se occisurum esse Nabal¹, et clementia consideratione non fecit, propterea illum imitandum esse dicemus, ut temere juremus nos esse facturos, quod non esse faciendum postea videamus? Sed sicut illum timor ut prostituere filias vellet, sic istum ut temere juraret ira turbavit. Denique si de ambobus interrogando ut dicerent cur hæc fecerint, fas nobis esset inquirere, posset ille respondere: «Timor» et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ²; » posset etiam dicere iste: «Turbatus est præ ira» oculus meus³: » ut non miraremur vel illum in timoris tenebris, vel istum oculo turbato non vidisse quod videndum fuit, ne facerent quod faciendum non fuit.

XXII. Et sancto quidem David justius dici potuit, quod nec irasci debuit, quamvis ingrato et reddenti mala pro bonis; sed etsi ut homini ira subrepsit, non utique tantum debuit prævalere, ut se facturum juraret, quod aut sæviendo faceret, aut pejerando non faceret: illi autem inter libidinosas insanias Sodomitarum constituto quis auderet dicere, etiamsi tui hospites in tua domo, quo eos intrare humanitate violentissima compulisti, ab impudicis apprehensi et oppressi muliebria patiantur, nihil timeas, nihil cures, non expavescas, non horrescas, non contremiscas? quis hæc vel illorum sceleratorum socius hospiti pio dicere auderet? Sed plane rectis-

¹ 1 Reg. xxv, 22. — ² Psal. lrv, 6. — ³ Id. vi, 8.

sime diceretur: Age quidquid potes, ne fiat quod merito times: sed non te timor iste compellat, ut facias quod in se filia tuæ fieri si voluerint, facient cum Sodomitis te auctore nequitiam: si autem noluerint, patientur a Sodomitis te auctore violentiam. Noli facere magnum scelus tuum, dum majus horrescis alienum: quantumlibet enim distet inter tuum et alienum, hoc erit tuum, illud alienum. Nisi forte pro defensione hujus viri in eas se quispiam coarctet angustias, ut dicat: Quoniam accipere quam facere præstat injuriam, hospites autem illi non erant utique facturi injuriam, sed passuri; maluit vir justus filias suas injuriam pati, quam hospites suos, eo jure quo filiarum dominus erat; et noverat non eas peccare, si id fieret, quia peccantes potius, quibus non consentirent, sine peccato proprio sustinerent. Denique non se ipsæ stuprandas, quamvis pro masculis fœminas, pro illis hospitibus obtulerunt, ne reas eas faceret non permissio libidinis alienæ, sed suæ consensio voluntatis. Nec pater earum hoc in se fieri permittebat, cum hoc facere conarentur quibus hospites non prodebat; quamvis minus mali esset quod in uno, quam si fieret in duobus: sed quantum poterat resistebat, ne ipsum quoque ullus proprius macularet assensus, quem libidinosus furor etiamsi prævaluisset corporis viribus, tamen non consentientem non maculasset alienus. In filiabus autem non peccantibus nec ipse peccabat, quia non eas peccare si opprimerentur invitæ, sed peccantes ferre faciebat: tanquam si ab improbis ut sui servi cæderentur, offerret, ne hospites ejus paterentur cædis injuriam. De qua re non disputabo, quia longum est, utrum vel dominus jure suæ potestatis recte sic utatur servo, ut servum suum cædi faciat innocentem, ne amicus ejus etiam ipse innocens in domo ejus a violentis improbis vapulet. Sed certe David nullo modo

recte dicitur jurare debuisse se esse facturum, quod postea cerneret se facere non debere. Unde constat, quod non omnia quæ a sanctis vel justis viris legimus facta, transferre debemus in mores; sed etiam hinc discere quam late pateat, et ad quos usque perveniat quod Apostolus ait: «Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum ne et tu tenteris¹.» Præoccupationes enim sunt istæ in quibus delinquitur, dum quid faciendum sit aut ad horam non videtur, aut et qui viderit vincitur; ut scilicet fiat peccatum, cum vel latet veritas, vel compellit infirmitas.

XXIII. In omnibus autem actibus nostris maxime etiam bonos turbant compensativa peccata; ita ut nec peccata existimentur, si habeant tales causas propter quas fiant, et in quibus videatur peccari potius si non fiant. Et præcipue de mendaciis hoc in hominum opinione prævaluit, ut peccata non putentur illa mendacia, quinimo et recte facta esse credantur, quando quisque pro ejus cui falli expedit utilitate mentitur, aut ne aliis noceat qui nociturus videtur, nisi mendaciis evitetur. Ad hæc mendaciorum genera defendenda, plurima de Scripturis sanctis suffragari putantur exempla. Non autem hoc est occultare veritatem, quod est proferre mendacium. Quamvis enim omnis qui mentitur velit celare quod verum est, non tamen omnis qui vult quod verum est celare mentitur. Plurimumque enim vera non mentiendo oculimus, sed tacendo. Neque enim mentitus est Dominus, ubi ait: «Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo².» Vera tacuit, non falsa locutus est, quibus veris audientibus eos minus idoneos judicavit. Quod si eis hoc ipsum non indicasset, id est, non eos posse portare quæ dicere

¹ Galat. vi, 1. — ² Joan. xvi, 12.

noluit, occultaret quidem nihilominus aliquid veritatis, sed posse hoc recte fieri forsitan nesciremus, aut non tanto firmaremur exemplo. Unde qui asserunt aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit: Non est uxor mea; sed dixit: «Soror mea est¹:» quod erat revera tam propinqua genere, ut soror non mendaciter diceretur. Quod et postea jam sibi ab illo qui abduxerat ea reddita confirmavit, respondens illi et dicens: «Et vere soror mea est de patre, non de matre²:» hoc est, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit sororem. Hoc et filius ejus fecit Isaac: nam et ipsum novimus propinquam suam conjugem fuisse sortitum³. Non est ergo mendacium cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum.

XXIV. Jacob autem quod matre fecit auctore⁴, ut patrem fallere videretur, si diligenter et fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. Quæ si mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia, quod absit omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam; ita ut et ipsa quæ appellatur metaphora, hoc est de re propria ad rem non propriam verbi alicujus usurpata translatio, possit ista ratione mendacium nuncupari. Cum enim dicimus fluctuare segetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam canitiem, procul dubio fluctus, gemmas, florem, nivem, quia in his rebus non invenimus, in quas hæc

¹ Gen. xx, 2. — ² Ibid. 12. — ³ Id. xxvi, 7. — ⁴ Id. xxvii, 19.

verba aliunde transtulimus, ab istis mendacia putabuntur. Et petra Christus¹, et cor lapideum Judæorum²; item leo Christus, et leo diabolus³, et innumerabilia talia dicentur esse mendacia. Quid quod hæc tropica locutio usque ad eam pervenit, quæ appellatur antiphrasis, ut dicatur abundare quod non est, dicatur dulce quod acidum est; lucus quod non luceat, Parcæ quod non parcant. Unde illud est in Scripturis sanctis: « Si non in » faciem benedixerit tibi⁴: » quod diabolus ait Domino de sancto Job, et intelligitur: « Maledixerit. » Quo verbo et Nabuthei fictum crimen a calumniantibus nominatum est. Dictum est enim quod « Benedixerit regi, » hoc est, « Maledixerit. » Hi omnes modi locutionum mendacia putabuntur, si locutio vel actio figurata in mendacio deputabitur. Si autem non est mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio significantia referuntur, profecto non solum id quod fecit aut dixit Jacob patri ut benediceretur⁵, sed neque illud quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus⁶, neque quod David simulavit insaniam⁷, nec cætera hujusmodi, mendacia judicanda sunt, sed locutiones actionesque propheticae ad ea quæ vera sunt intelligenda referendæ. Quæ propterea figuratis velut amictibus obteguntur, utsensum pie quærentis exercent, et ne nuda ac prompta vilescant. Quamvis quæ aliis locis aperte ac manifeste dicta didicimus, cum ea ipsa de abditis eruuntur, in nostra quodam modo cognitione renovantur, et renovata dulcescunt. Nec invidentur discentibus, quod his modis obscurantur: sed commendantur magis, ut quasi subtracta desiderentur ardentius, et inveniantur desiderata jucundius. Tamen vera, non falsa dicuntur; quoniam vera, non falsa significantur,

¹ 1 Cor. x, 4. — ² Ezech. xxxvi, 26. — ³ 1 Petr. v, 8. — ⁴ Job. ii, 5. — ⁵ 3 Reg. xxi, 13. — ⁶ Gen. xxvii, 19. — ⁷ Id. xi, 9. — ⁸ 1 Reg. xxi, 13.

seu verbo seu facto: quæ significantur enim, utique ipsa dicuntur. Putantur autem mendacia, quoniam non ea quæ vera significantur, dicta intelliguntur, sed ea quæ falsa sunt, dicta esse creduntur. Hoc ut exemplis fiat planius, idipsum quod Jacob fecit, attende. Hoëdinis certe pellibus membra contexit¹: si causam proximam requiramus, mentitum putabimus; hoc enim fecit ut putaretur esse qui non erat: si autem hoc factum ad illud propter quod significantum revera factum est referatur; per hoëdinas pelles peccata, per eum vero qui eis se operuit, ille significatus est qui non sua, sed aliena peccata portavit. Verax ergo significatio nullo modo mendacium recte dici potest. Ut autem in facto, ita et in verbo. Nam cum ei pater dixisset: « Quis es tu, fili? » ille respondit: « Ego » sum Esau primogenitus tuus². » Hoc si referatur ad duos illos geminos, mendacium videbitur: si autem ad illud propter quod significantum ista gesta dictaque conscripta sunt, ille est hic intelligendus in corpore suo, quod est ejus Ecclesia, qui de hac re loquens ait: « Cum videretis Abraham et Isaac et Jacob et omnes Prophetas » in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab » Oriente et Occidente et Aquilone et Austro, et accumbent in regno Dei: et ecce sunt novissimi qui erant » primi, et sunt primi qui erant novissimi³. » Sic enim quodam modo minor majoris primatum frater abstulit atque in se transtulit fratris. Cum igitur tam vera tamque significantur veraciter, quid hic debet putari factum dictumve mendaciter? cum enim quæ significantur, non utique non sunt in veritate, sed sunt seu præterita, seu præsentia, seu futura; procul dubio vera significatio est nullumque mendacium. Sed nimis longum est, in hac significatione prophetica enucleate cuncta rimari, in quibus

¹ Gen. xxvii, 16. — ² Ibid. 18, 19. — ³ Luc. xiii, 28-30.

palnam veritas habet, quia ut significando prænuntiata sunt, ita consequendo claruerunt.

XXV. Neque id isto sermone suscepi, quod ad te magis pertinet, qui Priscillianistarum latebras aperuisti, quantum ad eorum attinet dogmata falsa atque perversa; ne ita investigata videantur quasi docenda fuerint, et non redarguenda. Magis ergo fac ut expugnata jaceant, quæ fecisti ut prodita pateant: ne dum volumus ad indaginem hominum fallacium pervenire, ipsas falsitates sinamus tanquam insuperabiles permanere; cum potius debeamus et in latentium cordibus destruere falsitates, quam parcendo falsitatibus invenire fallaces. Porro inter illa dogmata eorum, quæ subvertenda sunt, etiam hoc est utique quod dogmatizant, ad occultandam religionem religiosos debere mentiri, in tantum ut non solum de aliis rebus ad doctrinam religionis non pertinentibus, sed de ipsa quoque religione mentiendum sit, ne patescat alienis; ut videlicet negandus sit Christus, quo possit inter inimicos suos latere Christianus. Etiam hoc, obsecro te, dogma impium nefariumque subverte, propter quod astruendum argumentantes de Scripturis colligunt testimonia, quibus videantur non solum ignoscenda vel toleranda, verum et honoranda mendacia. Ad te igitur pertinet, sectam detestabilem cum refellis, sic accipienda monstrare ista testimonia Scripturarum, ut vel doceas non esse quæ putantur esse mendacia, si eo modo intelligantur, quo intelligenda sunt; vel imitanda non esse etiam quæ manifestum est esse mendacia; vel certe ad extremum de his saltem rebus quæ ad doctrinam religionis pertinent, nullo modo esse mentiendum. Sic enim vere funditus evertuntur, dum evertitur ubi delitescunt: ut eo ipso minime sectandi et maxime cavendi judicentur, quo se ad occultandam hæresim suam profitentur esse mendaces. Hoc in

eis est primitus expugnandum, hoc eorum velut idoneum munimentum veritatis ictibus feriendum atque dejiciendum. Nec eis quam non habebant, alia latebra quo confugiant est præbenda: ut si forte ab his produntur, quos conati fuerint seducere, nec potuerint, dicant: Tentare illos volumus, quoniam prudentes catholici docuerunt ad inveniendos hæreticos id esse faciendum. Sed aliquanto commendatius oportet ut dicam, cur ista mihi videatur tripartita ratio disputandi adversus eos qui patronas mendaciis suis volunt adhibere divinas Scripturas; ut prius ostendamus nonnulla quæ ibi putantur esse mendacia, non esse quod putantur, si recte intelligantur; deinde si qua ibi mendacia manifesta sunt, imitanda non esse; tertio, contra omnes omnium opiniones, quibus videtur ad viri boni officium pertinere aliquando mentiri, omni modo tenendum, in doctrina religionis nullo modo esse mentiendum. Hæc enim tria tibi exequenda paulo ante commendavi, et quodam modo injunxi.

XXVI. Ad ostendenda ergo quæ putantur in Scripturis esse mendacia, non ea esse quod putantur, si recte intelligantur; non tibi parum adversus istos valere videatur, quod non de apostolicis, sed de prophetis Litteris inveniunt velut exempla mentiendi. Illa quippe omnia quæ nominatim commemorant ubi sit quisque mentitus, in eis Libris leguntur, in quibus non solum dicta, verum etiam facta multa figurata conscripta sunt, quia et figurate gesta sunt. In figuris autem quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum invenitur. Apostoli vero in Epistolis suis aliter locuti sunt, aliterque conscripti Actus Apostolorum, jam videlicet revelato Testamento Novo, quod illis figuris prophetis velabatur. Denique in tot Epistolis apostolicis atque in ipso tam grandi libro in quo actus eorum canonica veritate nar-

rantur, non invenitur talis aliquis mentiens, ut de illo ab istis ad mentiendi licentiam proponatur exemplum. Quandoquidem illa Petri et Barnabæ simulatio qua gentes judaizare cogebant, merito reprehensa atque correctata est, et ne tunc noceret, et ne posteris ad imitandum valeret. Cum enim vidisset apostolus Paulus quia non recte ingrediuntur ad veritatem Evangelii, dixit Petro coram omnibus : « Si tu, cum sis Judæus, gentiliter et non judaice » vivis, quomodo gentes cogis judaizare¹? » Id autem quod ipse fecit, ut quasdam observationes legitimas judaica consuetudine retinendo et agendo non se inimicum Legi Prophetisque monstraret, absit ut mendaciter eum fecisse credamus. De hac quippe re satis est ejus nota sententia, qua fuerat constitutum, nec Judæos qui tunc in Christum credebant prohibendos esse a paternis traditionibus, nec ad eas gentiles cum Christiani fierent esse cogendos : ut illa sacramenta quæ divinitus præcepta esse constaret, non tanquam sacrilegia fugerentur; nec tamen putarentur sic necessaria jam Novo Testamento revelato, tanquam sine iis quicumque converterentur ad Deum salvi esse non possent. Erant enim qui hoc putabant atque prædicabant, quamvis jam recepto Christi Evangelio; et eis simulate consenserant Petrus et Barnabas, ideoque cogebant gentes judaizare. Id erat enim cogere, sic ea necessaria prædicare tanquam et recepto Evangelio nulla sine illis salus esset in Christo. Hoc error quorundam putabat, hoc timor Petri simulabat, hoc libertas Pauli redarguebat. Quod ergo ait : « Omnibus omnia factus » sum, ut omnes lucrificerem² : » compatiendo id fecit, non mentiendo. Fit enim quisque tanquam ille cui vult subvenire, quando tanta misericordia subvenit, quanta sibi subveniri vellet, si esset ipse in eadem miseria consti-

¹ Galat. II, 14. — ² I Cor. IX, 22.

tutus. Itaque fit tanquam ille, non quia fallit illum, sed quia se cogitat sicut illum. Unde illud est ejus Apostoli, quod jam supra commemoravi : « Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales » estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis, intendens te ipsum ne et tu tenteris¹. » Nam si propterea quia dixit : « Factus sum Judæis tanquam Judæus, et iis » qui sub Lege erant tanquam sub Lege²; » ideo putandus est mendaciter suscepisse Legis veteris sacramenta : debuit et gentium idololatriam eodem modo mentiando suscipere, quia dixit etiam iis qui sine Lege erant tanquam sine Lege se factum, ut eos lucrificeret : quod utique non fecit. Non enim alicubi sacrificavit idolis, aut adoravit illa figmenta; ac non potius libere tanquam martyr Christi detestanda et vitanda monstravit. De nullis igitur apostolicis actibus sive sermonibus isti proferunt imitanda exempla mentiendi. De prophetis ergo factis seu dictis ideo sibi videntur habere quod proferant, quia figuras prænuntiativas putant esse mendacio, eo quod mendaciis sint aliquando similia. Sed cum referuntur ad eas res propter quas significandas ita facta vel dicta sunt, reperiuntur significationes esse veraces, ac per hoc nullo modo esse mendacia. Mendacium est quippe falsa significatio cum voluntate fallendi. Non est autem falsa significatio, ubi etsi aliud ex alio significatur, verum est tamen quod significatur, si recte intelligatur.

XXVII. Sunt quædam ejusmodi etiam Salvatoris in Evangelio, quia et ipse Dominus Prophetarum Propheta esse dignatus est. Talia sunt illa, ubi de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait : « Quis me tetigit³? » Et de Lazaro : « Ubi posuistis eum⁴? » Sic quippe in-

¹ Galat. VI, 1. — ² I Cor. IX, 20, 21. — ³ Luc. VIII, 45. — ⁴ Joan. XI, 34.